

ТИЖНЕВИК - REVUE HEBDOMADAIRE - **TRIDENT**
UKRAINIENNE

Число 1(407) рік вид. X. 7 січня 1934 р.

Ціна 2 фр. Prix 2 fr.

*Усім землякам там, на Україні,
і тут, в розсіянні сущим —*

з Новим Роком і Різдвом

щирий привіт шле

Редакція „Тризуба“

1 січня 1934 року.

На Свят Вечір, в суботу 6 січня 1934 року в Парижі.

Різдво повсюди в християнськму світі свято найбільше, осяяне якимсь внутрішнім світлом, оповите теплою почуття, свято в першу чергу дітей, свято сім'ї. І саме це, навіть у щасливіших за нас націй, що живуть нормальним життям, додає веселому настроєві святковому певної інтимности, вкриває його легким серпанком елеґійности.

Ще яскравіше проступають ці почуття у нас, позбавлених отчизни, закинутих на чужину. На свято голосніше озивається сум за далеким рідним краєм, гостріше відчуваємо ми біль од тієї рани, що кривавиться на намученому тілі нашого народу, глибше переймаємося ми його горем тяжким, його стражданнями неомірними. Того вечера, де б ми не перебували, мимоволі в думці прокидаються спомини юних літ, душу охоплює елеґійний настрій, всю нашу істоту серед холоду й туману чужої сторони огортає тепла атмосфера українського Різдва, оповитого зворушливими звичаями сивої давнини.

Та саме ці настрої, цілком природні, мають не ослаблювати нас, не викидати в журбу без просвіту, не сповнювати серця безнадійністю, а навпаки — допомагати сильніше відчувати нерозривний зв'язок з далеким рідним краєм, зміцнювати нас на дусі, додавати нам сили на дальшу боротьбу неперестанну за краще майбутнє нашого народу.

На цьому тлі психологічному особливо виразно проступають характерні риси наших різдвяних свят — їх традиційність і родинність.

Лютий ворог, що кров'ю, слізми, руїною і голодом вкрив «степ широкий», що повернув «край веселий» в край горя й смерти, що поріжнив нас своєю зброєю, сьогодні переможною, з батьківщиною, з нашими близькими, рідними, силкується зруйнувати саму основу суспільства — родину, намагається вирвати з корінням в'ковічні традиції, які глибоко вросли в рідний ґрунт, які надають всьому життю народу таку своєрідність, що проступає особливо виразно в звичаях і обрядах днедавніх саме під час свят, простирає руку злодійську по скарб, що його залишили нам в спадщину предки.

Та глибоко в душі народній заховані ті старосвітські традиції, що їх на рідній землі неспроможен знищити ніякий терор окупанта,

що їх не здатні пригасити довгі роки перебування на чужині. Та міцна українська сім'я, хоч і якими, здається, високими та неперехідними перепонами поділено сьогодні її частини.

Ми, що зросли вдома, означені рідною стихією і винесли з собою разом з згадками дитинства той скарб великий підівських традицій, повинні перш за все подбати за те, щоб передати його непорушним нашим дітям, вони бо позбавлені тих споминів, вони не зазнали тепла огнища батьківщини, вони виростають на чужині, вчать у чужій школі чужою мовою, живуть серед чужого оточення; повинні ми подбати про те, щоб міцніше зав'язати вузли, які з'єднують їх з Україною, її минулим і сучасним, повинні подбати про те, щоб зберегти їх для рідного краю.

І це найкращий дарунок, що його можуть зробити батьки-емігранти своїм дітям в цей день свята родинного.

І саме на Різвю, розкидані світами, позбавлені родини, гостріше ніж коли відчуваємо ми на чужині ту велику сім'ю, до якої належимо, — українську націю, її єдність і нерозривність.

Шматочки минулого

XIX

— Виставка «По ревізії» в родині проф. І. В. Лучицького.

Моя молодша сестра Катерина була близькою гімназіальною подругою дочки відомого вченого і історика, професора Івана Васильовича Лучицького, Ольги, чи, як звали її дома, Льолі.

В родині Лучицьких, дуже дбали про молодь, завжди там улаштували вечірки, аматорські вистави, завжди там було багато молоді, студентів, гімназистів і цілий табунець гарненьких гімназисток, що цвірінчали, неначе ті горобці.

Не можу серед цих панночок забути і досі Лізу Козачковську, майже завжди у чудесному українському убранні: плахта, шовкова синя корсетка аж на вісім хвостиків, вишивана сорочка та ще й намисто до кольору підібране.

Історична правда була не тільки в убранні, а й у всьомі її обличчі, дивлячися на неї легко можна було собі уявити, які красуні чистої української крові були колись і її мати, і бабка, і прабабка.

І не нагадували ні її тяжкі коси, ні квітки та стрічки на її голові якогось, як то кажуть, машкараду.

Була вона дочка пан-отця села Македон на Канівщині, ролича відомого приятеля Шевченка, якому він присвятив не менш відомого чудесного вірша, Козачковського, і дивлячися на цю Лізу, мимоволі приходило на думку: «яке коріння, таке й насіння»...

І ось і року 1897 заходила ся молодь, що збиралася у Лучицьких, покоління трохи молодше за мене, улаштувати аматорську виставу, вирішили, між иншим, поставити і «По ревізії».

Писаря грав Василь Доманицький, тоді студент філолог 2 курсу, сторожа — Сашко Гловінський, теж молодий студент, молодичку — моя сестра Катря, ролю старшини було запропоновано мені, а ролю Риндички вирішено було дати покоївці Лучицьких, Олені, дівчині з Нового Ковраю на Золотонощині, де був маєток Лучицьких.

Почалися репетиції, дуже весело було на них і не дуже хтілося мені вчити свою ролю, я завжди читав її, і, правда, читав не погано. Ось я і вирішив, оскільки на сцені мені доводиться майже весь час сидіти біля столу, зовсім не вивчати своєї ролі, на столі лежатиме примірник п'єси, і я завжди зможу її читати, та і суфлер допоможе.

І треба правду сказати, що всю свою увагу звернув я на Козачковську.

Але красуня, в яку, між иншим, закоханий був і Доманицький, дуже мало звертала на наші залицяння уваги, хоч і крутила нам усім голови.

Читання п'єси проходило на репетиціях так-сяк, Риндичку вчили грати з голосу, клопоталися біля неї весь час і сама Льоля, і моя сестра, і всі панночки.

І ця сама Олена, по де-кількох репетиціях, могла промовляти свою ролю під суфлера значно краще, ніж я.

Надійшов вечір вистави, публіки зібралося, як завжди у Лучицьких, чимало, дійшла черга і до нас.

Я вже з початку трохи хвилювався, неподобався мені той «грим», наліпили мені якісь дуже тяжкі та довгі вуса, та ще причеплені вони були трохи і до носу, а це вже перешкоджало спокійно промовляти.

Але панночки, що характеризували Олену, хтіли надати їй в її ролі як найбільше реалізму, щоб була справжня сільська баба, отже зав'язали Олені голову уперед меншою хустиною через вуха, а після ще й великою хусткою та й затягнули вузол на потилиці. Тип вийшов справді добрий, але нікому і до голови не прийшло, що у бідної Риндички аж двічі зав'язано вуха.

Ну, піднялася завіса. Сторож, писар, — все як слід, а от як дійшло діло до старшини, цеб-то до мене, то як сів я за стол, то мене аж у піт кинуло — лежить на столі обкладинка п'єси, як я її і поклав, тільки весь текст старанно видерто... Одна надія на суфлера...

... Розпочався наш діалог з Риндичкою. Попереду оповідала вона мені як той заяць через дорогу «плиг, плиг, плиг»...

А я, нечуючи суфлера, відповідав їй щось зовсім інше. Далі бачу, що і вона щось мовчить, оглядається на суфлера, а потім і сльози у неї на очах, а далі ця нещасна Риндичка, трохи не в голос каже мені: «Я нічого не чую, бо в мене вуха зав'язано».

Тут я вже зовсім злякався і сам неначе оглохнув, ну нічогосінько не чую, що аж сичить мені суфлер. А тут ще глянув ненароком на публіку, бачу як Козачковська не то що посміхається, а аж труситься від сміху. І в цей мент якось одчепилися у мене мої важкі вуса та й упали на стіл. Чую, що вже не тільки всі глядачі, а і дієві люди і молодь по-за лаштунками в голос регочуться. А хтось кричить:

— Закривайте завісу, закривайте завісу...

На цьому і скінчилася наша вистава. Я і на вечір не хтів залишатися, схопив було свою шинель та й тікати від сорому, але мене затримали, а незабаром сам сміявся...

Друга частина академічного року побігла наче скоріше, як санки з гори.

А далі вже нікуди і санкам було бігти, бо якось несподівано ввесь сніг розстанув, з'явилася весна, а з нею і останні державні іспити.

Як мога напружився я, щоб їх скласти, майже не виходив з дому, навмисно виголив собі голову і вчився скільки міг і в кімнаті, і в садку.

І хоч був у нас голова державної іспитової комісії суворий професор Суворов, але дістав я диплома.

Не хочу згадувати дрібниць, бо кожному відомо, що всі іспити трохи подібні до лотереї.

Як прочитав я своє прізвище в реєстрі осіб, що дістали диплома, побіг додому похвалитися.

І тут... Боюся гріха на душу взяти, але наче я сам чув, або, ще певніше, хтось мені переказав, начеб-то батько почувши цю новину, вимовив посміхаючися у вуса:

І які університети тепер стали, коли таким, як Борис, дипломи видають...

Що така думка в нього могла бути, це дуже можливо, та і справедлива вона до де-якої міри була.

Але повинен я ще щось згадати за цієї доби про батька.

По своїй особистій психології він не надавав жадного значіння жадним офіційним рангам, орденам, ознакам.

І се таки одного дня, саме як сідала в Ідальні вся наша родина за сіл обідати, подав мені батько щось загорнуте у тонесенький папірець:

— Це тобі...

І розгорнувши, побачив я ознаку університетську — жетон

чистого золота з вирізаним на ньому моїм ім'ям та прізвищем року 1897.

Я підійшов подякувати.
Батько мовчки підставив щоку.
Я поцілував.

Борис Лазаревський.

По першій порохі

(Бувальщина).

Було це в Прилуках року 1903.

Під осінь появився там молодий хлопець. Височенький, худенький, в окулярах, одягнений бідненько, зате у високих чоботях. Спершу селився у дячихи на Кустовцях, коло церкви, а далі найняв аж дві кімнати у якогось земського служачого. В одній розложив підручники: алгебру, геометрію, De bello Gallico, а в другій нічого не було, крім столу, стільців і широкого дивану. Іноді того хлопця бачили з гімназистами в лісі, і часто він ходив на двірець, переважно вечірньою порою. Жив він собі, біди не чув. Коли от якось о год. 10 веч., тільки що переступив він перелаз, як перед ним виросла фігура та й каже:

— Здрастуйте... Я з Красилю.

— Ага, ну, от і добре. Ходіть в хату.

Не ступили вони й двох кроків, як засяли гудзики поліцейські.

— Здравствуйте господинъ...

Хлопець спинився, а далі, побачивши, що попав у засідку, опанував собою... Трохи з усмішкою протягнув:

— А... господинъ М'єдяновъ... Ну, чтожь... А только зачѣмъ же такъ подло? Зачѣмъ эта провокація? Мы ж вѣдь еще изъ Полтавы съ вами знакомы. Вы-же нас «выселили». Не хорошо. Ну, пожалуйте.

Увійшли. А тут ще й поліційний чин «укоризненно» каже йому:

— Какъ же вы такъ неосторжно дѣйствуете? Развѣ вы не замѣтили, что я съ вами изъ Полтавы однимъ поѣздомъ ѣхалъ? За вами-же ѣхалъ.

— Чом не замітив? Замітив. Ще й сині окуляри ви собі начепили. А тільки зря ви прийшли до мене сюди, — каже Р. до помішника справника. Робитимете трус?

— Да, конечно, таксй приказъ отъ исправника...

— Ну, що-ж робіть, робіть. Діло ваше...

От і приступив. Відчинив скриню, подивився під подушки, обшукав усі кишені, перешукав у шухлядах, оглядів книжки, перечитав навіть нотатки з $a+b$ ... Ніде нічого.

Хмикає собі під ніс Медянов, мабуть думає, що зря турбував. Нарешті пише протокол, що так і так, нічого не знайшли. І вже виходить. А тут хазяїн:

— Я не хочу, щоб п. Р. зоставався у мене. Це біда. Я не знав. Це напасть. Я служачий...

Медянов його умовляє. Та й сам Р. каже, що він не підє, бо-ж 16 рублів заплачено.

— Не піду я, — каже Р., — Хата моя...

Бідний урядовець несе гроші назад.

— Ради Бога нате...

Р. противиться, але бачить що справа програна. Медянов тако-ж кличе переночувати «даремно» в отелі.

— Та знаю ваші отелі...

— Да нѣтъ же, увѣряю васъ. Ничего не нащли. Все спокійно...

Нема ради. Натягаю пальто. Тимчасом хазяїн ретельно збірає одіж, речі, чемодана вносить, а далі взяв свічку і почав оглядати чи чого не залишилося.

— Господињ приставъ! А вотъ подъ диваномъ сундукъ.

Д. тягне.

— Да тяжелей...

Тут уже й Медянов зрозумів усе. І свій промах, що не гаразд обшукав, і те, що в цьому сундуку як раз те, за чим прийшли. Повертається і коротенько питає:

— Там все?

— Все.

— Ну, дѣлать нечего...

Роскрили. Але їм повно революційної партійної РУП'івської літератури. Тут і «Дядько Дмитро», і «Чи есть тепер панщина» і «Самостійна Україна». Та всього було пудів зо два.

Діло просте. Переписали, забрали все, і самого Р.

Почали писати. Довго писали, рахували: Вже й 12, й перша година, а Медянов пише все. Нарешті з'являється і сам справник. Калинович. До речі сказати, дуже симпатичний чоловік, діловий, серйозний, а до того ще й батько двох курсисток, що були на засланні.

Чого так довго, — питаю.

— Та от; — каже Медянов, — пишемо.

Калинович глянув на хлопця, змірив очима, мов оцінюючи, що то за чоловік.

— Вы чтожъ тутъ революцію разводить пріѣхали?

— Ні, я готувавсь на атестат зрілости, матуру задавати...

— Гм... Да, да... Получите атестатъ. Какъ же... І він з цікавістю почав переглядати, вичитувати .. «Дядько Дмитро»...

— Что-же это за «Дядько»?

— Так собі, дядько та й усе. Оповідання.

— А вотъ это, — і показує на літери «РУП», — Революційна Українська Партія?

— Та вже-ж.

— І чи ж усі розпространили? — питає.

Ну, а хлопцеві балакати не хотілося і він почав глумитися.

— Два мільйони, — каже.

Калинович промовчав і перестав питати. І сиділи ото вони аж до 4-ої години. А потім вийшли. Коні справника стояли перед ворітьми. Завезли Р. і все його спершу до поліції, а на 6 год. попресли одягнутися. Вийшли на двір. А земля вкрита білим снігом. Перший сніг. Та так ото як сіли по першому снігу, та так до самої тюрми і довели.

Р. мовчки поглядав на сніг і думав, чи то-ж то й інші «центри» провалилися, як він. І сам себе лаяв, хоч і не винуватив. А справа була така. Треба було викликати з с. Красили п. Шкурата, щоб доручити літературу. Було умовлено, що написано буде приїхати, щоб зробити штучну ногу, бо Шкурат робив такі ноги. Ну, то Р. і написав, і підписався умовним прізвиськом «Карпінський». Отже Р. листа написав, а Шкурат тимчасом вже був арештований. Не трудно вже було й «Карпінського» знайти.

— Так ото пояснив Медянов, як віз Р. до Прилуцької тюрми.

Оце вже тому 30 літ, але й досі пам'ятаю, як то в Прилуках р. 1903 спала перша пороша.

І. Рудичів.

На українських фермах у Франції

Потяг добігає останні, близько одна від другої, станції моєї подорожі. Орлеанські ліси й поля чередуються між собою, й з вікна вагона можна милуватися гарними краєвидами з української лісостепової смуги. Лише тут чи там різні технічні спорудження — канали, прекрасні дороги, лінії передачі електричної енергії, — та специфічний характер будівель нагадують вам, що ви у Франції.

От і моя станція — маленька, в ліску. Кільки пасажирів, що встають чи сідають до потягу. Мінута—і потяга вже немає. Глибока французька провінція.

На станції лише одна підвода — французька куца двуколка з великими колесами, до якої так мало підходять українські слова українських дітей, що в ній сидять і які вітають мене, коли я вихожу з станції:

— Добридень, пане Нечай!

Ні я їх, ні вони мене ніколи ще не бачили, але вони знають, що я сьогодні мушу приїхати, і певні, що це саме я вихожу з станції.

Приємно стрітися на чужині з своїми земляками взагалі. Сьогоднішні-ж мої зустрічі будуть тим більше приємними, що я стрінуся з нашими земляками-фермерами, українськими емігрантами, що «сіли на землю» й займаються у Франції сільським господарством.

Перша зустріч з одним з таких українських господарів — уже на

станції, який разом з своїми дітьми виїхав мене забрати. Добрий, сильний робочий кінь досить хутко пробігає п'ять кілометрів, і ми скоро в'їждимо до невеликого, чистого подвір'я. Українська ферма.

* * *

В цій місцевості — Сюрі-о-Буа, недалеко Орлеану — розсипано до десятка українських ферм. Одні з наших господарів, які господарюють уже кілька літ, — обжилися, налагодили вже життя, інші ще борються з першими труднощами, треті тільки починають хазяйнувати.

За два дні мені довелося побувати на трьох українських фермах, які знаходяться в 1-5 кілометрах одна від другої, і які приблизно й можна віднести до трьох зазначених розрядів українських господарів.

На твердих уже ногах стоїть господарство п. Максима Солохи, який хазяйнувати почав 4 року тому з невеликою сумою грошей — до 3000 франків. Упертою працею за кілька літ господарювання п. Солоха організував хазяйство, яке притягає до нього пошану окружного французького населення. Коли в розговорах між собою французькі селяне часом називають когось просто по прізвищу, то про п. Солоху вони говорять не інакше, як Monsieur Solocha.

Це до його хати завіз він мене, гостинний український осподарь, від потяга, і я мав можливість першою оглянути як раз його ферму. Ферма невелика — 13 гектарів, з яких лише частина орної землі, а то — лука. Але гордість господаря — 7 штук рогатої худоби доброї нормандської породи, яка дає прекрасне молоко. Це вже ціле багатство для селянина, бо добра корова коштує три, три з половиною тисячі франків, а продажем лише молока вине можна утримати цілу родину.

Для роботи п. Солосі вистачає одного коня. Дивно слухати, як з ним п. Солоха розмовляє по французьки й по українськи віддає йому різні накази, як «стій», «ногу» й т. д. Певно, що французькі коні приучені до французької мови, але переучувати, «українізувати» свого коня українському господареві не практично, бо у випадку продажу коня французів, він не був би задоволений з того, що кінь його не розуміє.

Заведено вже на фермі тако-ж увесь потрібний інвентарь — всі потрібні інструменти й машини, все це є, і в доброму стані. Купівля по частинах цього інвентаря обійшлася господареві до 4 тисяч франків.

Не була б повною ферма без птиці. І ось під час годівлі ви можете бачити цілу отару прекрасної породи великих білих курей, якоїсь м'ясної породи. На Україні таких курей на селі не можна побачити, хіба що в яких взірцевих господарствах. Курей цих напевно кілька десятків. Влітку, говорить господарь, число їх у нього доходить до

200. Крім того, розводяться ще для власного вжитку кролі, качки й т. д.

На описі господарства п. Солохи я спиняюся трохи більше, ніж на господарствах інших, які я бачив, і які ще прямують до стану хазяйства цього господаря, бо уважаю, що цікаво показати само те, до чого можна прийти українському сільському господареві і на еміграції при упертій праці і вмінні господарювати.

З слідуєчого року п. Солоха бере вже иншу ферму в 30 гектарів, і треба надіятися, що на ній він ще вище піднесе у французів пошану до українського хлібороба.

Друге з черги господарство, яке я оглядав, — п. Йссипа Любецького. Так само невелика ферма, майже така, як у п. Солохи, але господарює на ній п. Любецький лише другий рік. Господарство своє розпочав з двома тисячами франків, досхдів в минулому році ферма майже не дала, і господареві цьому приходиться дуже тяжко. Одначе він має вже 1 корову й коня та весь потрібний йому інвентарь, так само розводить добрих курей, яких зараз має до 30, і кролів, та ще має дві корови, як там кажуть, «на пляці» — тоб-то годує корів торговця худобою, поки цей останній їх десь не продасть, а за це бере собі молоко.

Це господарство ще не може прогудувати господаря з його родиною, — дружина й двоє дітей, — і п. Любецький цілу зиму працює в сусідньому лісі, де рубають дерева на будівляний матеріал або на дрова.

Далі прийшлася мені оглянути господарство п. Андрія Кітнівського, який має ферму в 15 гектарів і господарює на ній лише 1 місяць. Має тепер, на початку господарювання, чотири штуки рогатої худоби, двє свиней, так само, як і инші, — курей і кролів. Має вже всза й потрібний інвентарь, але не має ще коня. Треба думати, одначе, що протягом першого року п. Кітнівський зможе придбати собі коня, так як мають його вже инші наші господарі, що працюють на землі рік.

З самого початку господарки п. Кітнівському сталася й шкода — шури з'їли 25 штук невеликих кролів. Стається в господарстві часом і значно більша шкода, як, наприклад, у п. Солохи, і саме на початках його господарювання, коли здохло було йому три корови, майже одна за другою.

Господарства у всіх наших господарів мішані, переважно-ж в цій місцевості наші фермери займаються плеканням худоби й курей, і велику частину їхніх прибутків складають суми, виручені від продажу телят, курей, молока, яєць. На землі-ж сіються переважно корми для худоби й птиці, та збирається сіно.

На всіх фермах добрі, цілком вистачаючі господарські будинки. Коло кожної з трьох оглянутих ферм є більші або менші ставки, в яких можна з успіхом розводити рибу, а в де-яких вона завше є.

Одне мені здался не цілком добрим — це житло для господарів. В наших хатах по селах привітніше. На великих фермах, правда,

зустрічаються правдиві добрі помешкання з кількох кімнат. Але на цих маленьких фермах, які мають наші земляки, помешкання, що складаються з 1-2 кімнат, не завжди навіть досить світлі, не пристосовані для зими, і якось не затишні. Піч — залізна, пристосована для кухонних потреб. Хліб, звичайно, в такій печі не спечеш; його купують, а в продажу він коштує рівно вдвоє дорожче, ніж коли його зробити дома з своєї муки. Хоч, з другого боку, на такому господарстві, як у п. Солохи, пекти хліб господиня вже просто немає коли, бо має багато роботи коло корів і птиці.

Цікаво ще було б додати, що завдяки певній заможності французького населення, на провінції майже зовсім немає злочинств. Худоба, птиця, комори, все їх добро у наших господарів, як і взагалі у всіх в окрузі, ніколи не замикаються. В хаті буквально немає ніде ні одного замка. Навіть пес, як він у кого ще є, живе на фермі більше для потіхи, ніж для несення сторожевої служби.

Живуть наші фермери по хуторах. У нас на хуторі чи міг би зайти хтось до подвір'я без того, щоб кілька величезних собак не кинулося на нього. А до ферми п. Солохи я входив зустрінутий невеликим ласкавим собакою, що помахував хвостом.

Молоко господарі збирають до великих бляшаних бідонів, які вивозять до певних місць на великій дорозі, де їх кидають з записочкою, який господарь це молоко залишає і скільки. Дорогою проїздить авто гуртівні, яка торгує молоком і ці бідони потім забирає. При мені один з наших українських господарів залишив так на дорозі два бідони з молоком і поїхав собі далі без страху, що то молоко хтось чужий візьме.

Для своїх роз'їздів мають наші господарі велосипеди, і то майже кожен член родини має свій. До міста, до сусіди — скрізь наші люде, таким чином, не ходять пішки і не гають часу.

Всі наші фермери, яких мені прийшлося побачити, живуть з своїми родинами, всі мають одно-двоє здоровеньких дітей. Милі й привітливі жінки, чистенько вбрані діти, і беручи на загаль, від знайомства з їхнім господарством і життям вражіння лишається якесь світле. Незалежні, здорові люде. Хоч тяжка, особливо на початках, праця, але тако-ж і здорова та веде нарешті, по кількох літах, до певного добробуту, як на емігрантській мірці. А з прикладу господарства хоч би п. Солохи я бачу, що й у звичайних умовах у нас на Україні таке господарство треба було б уважати добрим.

Діти майже всі шкільного віку й ходять до французької школи. Говорять, звичайно, по українськи, навіть старші з них з тих родин, де матерями є польки, в той час як самі їх мами по українськи не говорять, або говорять дуже мало. Але найлегше говорити дітям, напевно, по французьки. Як тільки залишаться самі, так говорять між собою переважно по-французьки. Це вже вплив школи.

З свого боку й діти наші «українізували» вчителя в школі. Зацікавився він Україною і вже всій школі, всім дітям разом читає про Україну цілі лекції.

Пішли. До Везін близько. Пейзаж веселий, місцями забудови, загальна картина трохи нагадує Україну.

— От, бачиш, ми вже дома. Оця нова хата — українська. А там, за деревами отих три хати під черепицею — то тако-ж наші побудувалися. А тепер покажу тобі наші громадські здобутки. Оцей великий дім — то дім Української Громади. Саля в ньому велика, на 300 місць, сцена; відбуваються в ньому зібрання, міститься ідальня. Наші робітники-українці тут харчуються. Є тут і канцелярія Громади, а оце відділ Української Бібліотеки імени Симона Петлюри в Парижі, а тут — українська дитяча школа. О другій годині покажу тобі наших дітей, які саме приготують на Різдво дитячу штуку для своїх батьків.

За обідом стрічаю ще кількох своїх знайомих, і говорять всі вони про свої громадські здобутки — школу, бібліотеку, театр, про те, що адміністрація фабрики дуже задоволена українцями і цінить їх більше, ніж росіян або поляків, і що українці в пошані в цілій околиці.

Все це, дійсно, приємно слухати, і серце наповнюється радістю за своїх земляків.

Обід кінчається і пора до школи. П Заварихин, відомий танцюрист і метр балету поспішає.

— Ходімте до наших дітей, а то вони вже зібрались, а я режисую.

Приходимо до школи. Займає вона дві просторих кімнати, теплих і світлих. В кожній кімнаті — 4, 6 «парт», столи, шафа з книжками, велика дошка. Багато дітей — маленькі, більші й вже великі. Учитель п. Зубенко тримає в руках дитячу п'єсу, з якої подає слова: Братики квіти, сини сонця!...

Ці слова розбуджують і мою уяву, і разом з дітьми я бачу сонце, яке росте, займає половину неба, прийшло до школи. Стін вже не бачу, а лише сонце, діти і квіти, а між ними — учитель. Пан режисер розбиває мій фантастичний образ зауваженням малому Петрусеві.

— Ти маєш стояти так і говорити більш правдивим голосом. А то ти говориш, ніби читаєш з книжки.

Учитель рівним голосом суфлірує далі, а майбутній артист — хлопчик Петрусь повторює за ним. Дівчинка Уляна, з старшої групи, вставляє кілька слів, ніби матір Петруся, в тоні дорослої людини.

Кільки учнів уперлися очима в свого учителя, дивляться на нього і уважно його слухають. Цілком не так, як колись було в мої шкільні часи, коли наші вчителі страшили нас своїми урядовими російськими уніформами з золотими гудзиками та відзнаками на кашкеті.

Всі діти мають здоровий вигляд. Їх нічого не обходить, що їх батьки тяжко працюють на фабриці... По-між дітьми помітна солідарність, взаємна пошана, товариськість, але й дисципліна.

Пробу закінчено. Діти обступили режисера і все: Пан Заварихин, пан Заварихин... А які будуть у мене вуса.... А чи пізнає мене мама? — Ні!..—Веселий сміх і радість дівтори наповнює всю школу. Ця-ж дитяча вистава, яка тепер так старанно приготується, носить характер різдвяного сюрприза батькам. Батьки не сміють знати, що Петрусь, Микола, Наталка, Уляна виступають на сцені, як справжні артисти в українських або казкових костюмах... І мама ніколи не пізнає свого Петруся...

Скільки переживань у дітей, а як їх дитячі серця б'ються від радості й задоволення, і з яким нетерпінням вони чекають Різдва, коли вони відіграють свою штуку...

Цікаві є, між иншим, наші діти — від матерей францужанок. Надзвичайно ніжні, стрункі, міцної будови. Є й таке: дівчинка Уляна—на вигляд їй літ 12, 13; Як довідуюсь, вона французька сирота, не подібна цілком до українки, звичайно, а говорить так, як говорять у нас на Полтавщині. Дуже гарно танцює українські танці. Мені пояснюють, що це є гордість Громади, її взяли до Громади на виховання, вона скінчила українську дитячу школу при Громаді і сама вже заробляє собі на хліб, — тако-ж працює на фабриці, — бо є дуже незалежною характера. Але й далі приходить до Громади і є нашою громадянкою.

А в другій кімнаті — батьки відбувають нараду, як влаштувати на Різдво ялинку взагалі всім дітям та які кому закупити подарунки, починаючи від цукерків і кінчаючи черевиками або убранням для цілої дитячої колонії.

Великі це заботи для батьків, але і в наших гірких, емігрантських умовах це можливе. Діти зараз не відчувають турбот своїх батьків і не знають, звичайно, і того, що народові нашому під нелюдською чужою владою ще тяжче, що їх однолітки у себе вдома — на Україні не мають і кавалочка чорного хліба, та сидять в холодних хатах на свято Христового Різдва.

Дорогі, хороші, українські діти! Але знаємо ми про це, надіємося на вас і віримо, що ви колись станете на наші місця, і, як ще буде треба, будете продовжувати боротьбу за щастя нашого народу, за щастя й радощі прийдешніх українських дітей.

Бажаю вам доброго здоров'я!

В. Черобийців.

П'ята сесія Ради Українського Центрального Комітету у Польщі

(Лист із Варшави).

8-10 грудня м. р. відбулася у Варшаві чергова сесія Ради Українського Центрального Комітету у Польщі.

На відкриття сесії прибули наступні члени Ради: ген. В. Сальський,

ген. М. Безручко, проф. В. Андрієвський, лейт. Шрамченко, ген. П. Шандрук, ген. В. Сінджер, д-р П. Шкурат, ген. О. Загородський, полк. М. Серета, сотн. С. Писменний, д-р А. Лукашевич, полк. М. Чижевський, інж. С. Киричок, сотн. І. Липовецький, полк. М. Харитоненко та інж. І. Гнойовий. Присутніми були, крім того, член Ревізійної Комісії п. І. Шевченко, член Громадського Суду — д-р С. Іванович, техн. секретарь Ревізійної Комісії п. Л. Лукашевич, Головна Управа УЦК в особах: М. Ковальського, ген. В. Куца, полк. М. Садовського, інж. П. Сікорі і інж. В. Яновського.

На порядку денному Ради були не лише справоздання і звіти Головної Управи та її центральних органів, — перед Радою стала і ціла низка питань, зв'язаних з життям української еміграції, на чолу яких висунулося знову питання скликання третього з'їзду делегатів української політичної еміграції у Польщі.

Біжучу сесію Ради відчинив ген. В. Сальський. Після короткого огляду праць президії Ради і затвердження протоколу попередньої її сесії, Рада заслухала звіти Головної Управи УЦК, які по черзі склали її члени.

Ген. В. Куц зложив справоздання з діяльності організаційної секції Головної Управи УЦК, торкнувшись в ньому як загального напрямку праці, так і змін в структурі поодиноких осередків, організаційного життя на місцях та інших питань, зв'язаних з діяльністю секції.

Слід тут підкреслити, що на 1 грудня 1933 року українська еміграція в Польщі була об'єднана у 86 осередках. В 45-ти осередках існували відділи УЦК, а крім того на 1 грудня м. р. українську еміграцію на місцях репрезентували 2 головних уповноважених, 11 уповноважених та 9 представників Головної Управи УЦК. 19 осередків, перебуваючих в стадії організаційному, були зв'язані з Головною Управою УЦК сіткою кореспондентів.

На 1 грудня 1933 року в рядах української еміграції у Польщі перебувало 10.954 зареєстрованих членів поодиноких осередків її організованого згуртування.

Звіт з діяльності культурно-освітньої секції Головної Управи УЦК зложив інж. В. Яновський. Із звіту видно, що в минулому відвітному році було реорганізовано шкільництво в Українській Станиці, яке пристосовано до реформованого шкільництва Польської держави. В зв'язку з цією реорганізацією Головна Управа УЦК відкрила спеціальні кредити на уможливлення провадження науки.

В минулому 1933 році було організовано дитячі садки при відділах УЦК в Плотичному, Івацевичах, Олександрів Кувяському, Гайнівці та Каліші. В проєкті — організація дитячих садків в Познані, Любліні і Рейовці. В минулому році було поширено тако-ж опіку і над дитячим садком в Станиці. У Варшаві в цьому-ж часі було відкрито початкову школу, яка складається з 2-х відділів. Звернено було увагу на уможливлення перебування української молоді в школах Перемишля. Заслуговує на увагу опіка Головної Управи УЦК над абсолювентами Української Гімназії ім. Т. Шевченка, які студіюють чи то у вищих школах, чи те-ж у фахових школах і на різних курсах. До студій допомог належить віднести тут одну стипендію в Варшавському університеті і одну для середнєшкільника.

Крім організацій академії і українських свят у Варшаві, на увагу заслуговує допомога в праці Українського Національного Хору ім. М. Лисенка, який реорганізовано й удосконалено в напрямку збільшення його мистецької вартості.

Полк. М. Садовський зложив звіт про діяльність інвалідської секції Головної Управи УЦК, в якому торкнувся він заходів і праці Головної Управи, скерованої до поліпшення долі українських інвалідів.

Звіт з діяльності фінансової і гуманітарної секції зложив інж. П.

Сікора. Фінансові засоби Головної Управи УЦК за відвітний період виказують даліше зменшення, що не могло не відбитися і на діяльності цієї секції. Не дивлячися на це, Головна Управа УЦК в міру можливості провадила допомогую акцію українській еміграції, потреба якої зростала рівнобіжно з поглибленням загальної економічної кризи.

За квітень-грудень 1933 року Головною Управою УЦК, крім сталих інвалідських і ветеранських допомог, було видано в 221 випадках допомоги на харчування, в 87 випадках — на лікування, в 28 — на подорожі, в 165 — на відживлення дітей, в 35 — для студіюючих, в 112 — на різні інші потреби. В згаданих 648 випадках сума виданих допомог дійшла до 12.000 зол. Незалежно від згаданих допомог в часі від I. XII. 1932 до I. XII. 1933, безробітнім емігрантам, що перебувають в м. Варшаві та її околицях, Головною Управою УЦК було видано 6.054 кіло хліба. З цієї допомоги стало користалося 110 осіб.

У відвітному періоді часу (від I. IV. 1932 до 1. IV. 1933) Головною Управою було видано: на утримання Української Станції — 70.200 зол., на сталі допомоги для українських інвалідів — 80.330 зол., на допомоги для заслужених старшин армії УНР — 21.478 зол., на допомоги і позички українським емігрантам і емігрантським організаціям — 24.590 зол., на культурно-освітні потреби — 2.131 зол. і т. д. В цьому-ж рівно часі Головна Управа УЦК набула на власність 5 моргів землі біля м. Каліша, видавши на цю ціль — 9.320 зол.

Голова Головної Управи п. М. Ковальський зложив звіт про діяльність Бюро Праці при Головній Управі УЦК, про працю правничої секції, про життя Української Станції, а тако-ж і загальне справоздання про діяльність Головної Управи УЦК. Кільки фактів і цифр характеризують заходи і досягнення в праці Головної Управи УЦК рівно-ж і в цих її ділянках.

Тяжке матеріальне становище української еміграції у Польщі вимагало від Головної Управи УЦК енергійних заходів, скерованих на здобуття матеріальних засобів, якими можна було б найпекучіші потреби української еміграції задоволити.

Не менш енергійних заходів вимагала і акція приміщення безробітних у раїнських емігрантів на працю. І перша, і друга дали цілу низку позитивних досягнень, які були ствержені в справозданні голови Головної Управи УЦК.

Опіка над українською еміграцією та правний її захист висували перед Головною Управою УЦК цілу низку постулатів та вимагали багато праці і від правничої її секції. Справа пашпертова, справа вільного руху по цілій території Польщі для певної частини української еміграції, яка найбільш відчувала в цьому потребу, справа уділення ліценцій певній частині української еміграції (Станція і Каліш) на вільну торгівлю кустарними виробами і т. ин., справа продовження побуту української еміграції у Польщі, справа дозволу на в'їзд до Польщі поодиноким емігрантам, справа залізничних пільг для дітей українських емігрантів, які виїзжали на літні колонії, та для українських безробітних, які виїзжали на працю, справа театральних та торговельно-промислових концесій і багато інших — були тими головними моментами, які характеризували працю правничої секції Головної Управи УЦК.

Належало б і тут подати низку цифр, які б до певної міри свідчили про працю Головної Управи в цьому напрямку. У відвітному періоді часу Головна Управа УЦК видала різного роду посвідчень: про освіту, про приналежність до української еміграції, про незможність, сертифікатів метрик і т. ин. — 485. Кількість листувань Головної Управи УЦК з її відділами, головнуповноваженими, уповноваженими, представниками та поодинокими емігрантами в порушених ними справах в цьому часі дійшла до 508. Устні інтервенції в різних установах в справах певної опіки українською еміграцією досягли цифри — 660. В цьому-ж

часі Головною Управою УЦК було прийнято в ріжних справах 1.240 інтересантів.

Спеціалний доклад п. М. Ковальського був присвячений життю Української Станиці, в якій на 1 жовтня м. р. перебувало 474 українських емігрантів, включаючи жінок і дітей.

Після звіту Головної Ревізійної Комісії, який зложив д-р А. Лукашевич, і Громадського Суду, який зложив ген. В. Змієнко, Рада перейшла до наступної точки порядку денного, якою були звіти з місць.

(Продовження буде)

І. Липовецький.

Сторінка з минулого

(Лист із Берліна)

На запрошення Українського Національного Об'єднання в Берліні сотник О. Переяславський прочитав свою нову воєнно-історичну працю: «Українське Козацьке Військо 1831-3 років». На спогад соті річниці працю ту присвячено світлій пам'яті генерала кавалерії князя М. Г. Рєпніна, генерал-губернатора Полтавщини та Чернігівщини, який командував тим військом.

Перед присутніми розгорнулася одна з сумних сторінок історії України XIX віку. Коротенько зміст викладу такий. Більша частина XIX віку позначена була на Україні козацькими рухами, які, на жаль, не зупинили на собі належної уваги наших істориків і лишилися майже не освітленими. Донладчик взяв на себе цю працю і в низці студій хоче заповнити цю прогалину.

Ще в кінці XVIII віку російський уряд з особливою енергією скерував свої зусилля на знищення на Україні всіх проявів національного життя. Одначе сьрутні політичні обставини першої половини XIX віку часто змушували його на де-який час залишити свою політику гніту і навіть вертатися до вікових, бойових традицій українського народу. Року 1812, під час маршу Наполеона на Московщину, переляканий російський уряд звернувся за допомогою до України, урочисто обіцяючи їй в подяку відновлення національного козацького війська. Козацький стан повірив цій обіцянці і виставив більше як 30 козацьких полків, чим зруйнував себе матеріально до щенту, бо всі ці полки утримував на свої засоби. Кільки з тих полків, особливо Українська Кінно-Козацька дивізія — пройшли в боях цілу Европу, несучи по цілому світу віове бойове ім'я України. Донладчик оповів, що йому пощастило знайти великі цінкові документи що-до бсьової діяльності тих полків. Документи ті мають бути оголошені в воєнно-науковому журналі «Табір». Після війни російський уряд, розуміється, забув свою урочисту обіцянку: більшість полків було розпущене, інші примусом одправлено було у воєнні поселення і нарешті козацький стан на Україні цілковито зрівняний з селянами. Така ворожа політика російського уряду призвела до того, що почалася масова утіч козаків на Кавказ.

В 1831 році, під час польського повстання, російський уряд знову звернувся до України за допомогою. Славної пам'яті князь Рєгнин, тодішній генерал-губернатор Полтавщини та Чернігівщини, відповів Миколі I, що перед тим, як почати формувати козацькі полки на Україні, треба спечат-

ну полатодити ті кривди, що їх заподіяно було козакам після 1816 року, а головне виправити «неисполненнй обѣтъ правительства» і утворювати на Україні постійне козацьке військо. В цей скрутний час, коли Микола I-му ходило про польську корону, дати нову обіцянку було, очевидно, не тяжко. З'явився рескрипт, і за ті тиждні козацький стан України виставив вісім кінних полків. Це здивувало росіян: Полки вирушили на Литву, але на той час польське повстання було вже здушено. Виникло питання, що робити з українськими полками? Чотири полки було в кінці 1831 року відправлено на Україну, другі чотири залишилися на Литві до кінця 1831 року. Доладчик оповів про ту вперту боротьбу, яка виникла між кн. Рєпниним та російським урядом, а головним чином його канцлером Кочубеєм, що до майбутности козацького стану. Кн. Рєпнин програв справу. В останній постанові комітет міністрів закинув йому, що своїми проєктами та докладними записками від підкопується під «цілюсть и могущественное величіе імперіи» — та прямує — не більше, не менше — як до самотельности Малоросіи». Розроблений кн. Рєпниним проєкт постійного козацького війська відкинуто, відновлявся «рекрутській набортъ» і козак знову мусіли платити звичайні податки. Щоб вибити козакам з голови саму згадку про невілію виявлений урядом переляк та назавжди відбити їм охоту до власного війська, — вирішено було «забрити» їх усіх у салдати. Така злочинна постанова обурила кн. Рєпнина, ще з більшою горячістю веде він боротьбу, тепер уже за долю цих полків, козак котрих, заможні господарі, покидали своїх жінок, дітей, ціле господарство, повіривши обіцянці уряду. Що Україна не сміє мати свого війська, то Микола I цілковито погоджувався з Кочубеєм, але щоб козаків, добровільців, статечних господарів, повертати у салдати, — тут він захитався. Намагаючись якимсь способом урятувати козаків од салдатчини, кн. Рєпнин почав переконувати Миколу відправити їх хоч би на Кавказ, думаючи, що пізніше справа якось поладодиться. Спочатку Микола був погодився, але незабаром вийшов новий рескрипт, згідно з яким з тих 4-х полків, які повернулися були на Україну, наказано було сформувати наново два полки і відправити їх на Кавказ на лінію. Ці полки було сформовано і вони під назвою 1 і 2 малоросійські козацькі полки — вийшли на Кавказ, де змінили на лінії два донські полки. Полки так і залишилися пізніше на Кавказі під назвою: 1-й Полтавський і 2-й Миргородський козацькі полки. Уряд наказав «сблизувати» на Україні і відповідну кількість дівчат і відправив їх на Кавказ «етапним порядкомъ», де вони й були перевіячані «полками». Ці полки влилися в Терське військо. Ці два полки пошастило врятувати кн. Рєпнину. Два полки з тих, які стояли в Литві було передано до кердонної варті на Бєсарабію, але не яко козаків, а службовців. В кінці 1832 року два другі полки з Литви тако-ж повернулися на Україну. Доля цих полків та тих двох, які перебували на Україні, і була найсумнішою. Полки було росформовано і під плач та лемент жінок та дітей (плакав і сам Рєпнин) козаків було «забито» в салдати на 15 літ. Такий злочин уряду зробив жахливе вражіння не тільки на Україні, а й по цілій Росії. Так сумно закінчило своє існування українське військо 1831 року. Так-же сумно закінчив своє життя його великий заступник кн. Рєпнин. Незабаром після цього його було звільнено з посади: Партія Кочубея виставила проти нього обвинувачення в... сепаратизмі та українофільстві. Надзвичайно хутке сформування полків було визнано за державний злочин. Принагідно згадали кн. Рєпнину, що його дружина — унучка останнього гетьмана України Розумовського, а таким чином і він сам міг мати претензії бути гетьманом України. Проте видалили тільки кн. Рєпнина з України здалось Кочубеєві та його партії замало: вони рішили ще вбити князя політично й морально. В Полтаві виготовлено було доноса, ніби князь розтратив державні гроші. Кочубей зараз же вислав до Полтави свого зятя Строганова, якого він давно вже висував на наступника кн. Рєпнину, перевести перше слідство. Після повернення Строганова з Полтави та догляду Миколі I-му, він призначається Малоросійським генераль-

губернатором», а кн. Рєпнину надсилається «повелїня», що він звільняється зовсім з державної служби і що над ним призначається формальне слідство. Цей ганебний закид вплинув на князя жахливо. Він залишає Росію, живе якийсь час у Дрездені, де в роках 1813-1814 був віце-королем Саксонії, переїздить далі до Рима, потім до Флоренції, але ніде не знаходить собі спокою. Його тягне на Україну, його душа болить за Україною. Вирішив повернутися до свого улюбленого Яготину (Пирятинського повіту). Шляхами на зустріч йому на Україні виходив наряд з хлібом-сіллю. Потяглися сумні дні в Яготині, де гостем старого князя був і наш поет великий Т. Шевченко. Україна під управлінням Кочубея та Строганова «благоденствувала». Слідство тяглося і не було йому кінця, це нервувало князя, підточувало його сили, нарешті прийшов сумний день... 6 січня 1845 року князь упокоївся навіки. В лютий мороз до Яготину з плачем зібрався народ десятками тисяч. Козаки оповили труну червоною китайкою, поставили на санні і самотуждь серед натовпу народного потягли до Густинського монастиря на вічний спокій. Погребальна процесія, як оповідає сучасник, повернулася в триумфальний похід. Так широкими слізами й жалем проходила Україна свого заступника в далеку дорогу. Невдовзі по смерті князя закінчилося нарешті слідство; воно не тільки виявило цілковиту безпідставність доносу, але й документально довело, що князь витрачував силу своїх власних грошей на різні добродійні справи. Але це вже не шкодило Кочубеєві: князь був уже мертвий.

Докладчик коротенько схарактеризував кн. Рєпнина, як українського воєнного історика, окреслив ту велику культурно-просвітню працю його, сліди якої залишилися на Україні аж до наших днів.

Під час доповіді портрет кн. Рєпнина було прикрашено дубовим вінцем, а під ним написані були художнє виконані професором малярства В. Масютиним, заповідні слова кн. Рєпнина:

— Малороссіяне! Уповаю, що не чуждї уже я вамъ и что вы сохраните память приверженности моеї и въ то время, ежели прекратится служеніе мое; буде же нѣкогда прекратится оное, — то среди же васъ искать буду себѣ успокоенія.

Цікаву ілюстрацію до доповіді подав п. полковник Зеленівський, який приніс із своєї збірки надзвичайно цінну стару німецьку гравюру — групу козаків 2-го Полтавського кінно-козачого полку з часів його походу через Європу 1813-4 років.

Старшина.

З життя й політики.

— Замість новорічної статті. — За кордонні успіхи совітів і їх вага. — Здобутки на фронті внутрішньої політики. — На українському відтинку совітського фронту.

Вступаємо в новий рік. Було до недавня неписаним законом для кожного публіциста при цій нагоді давати новорічну статтю, в якій би висловлювалася певність в перемозі правди, поступу, справедливості. В статті мусіло бути констатовано, що на тому битому шляху, яким світ із швидкістю поспішного потяга несхибно йде до перемоги над злом, на протязі минулого року були певні досягнення, мусіла бути висловлена певність, що в будучому році слід сподіватися ще більших і значніших здобутків. Цього всього вимагав ритуал традиції, що склалася в пе-

редвоснні, такі далекі тепер і такі безконечно наївні часи. коли всі вірили в царство небесне — одні тут на землі, другі — на тому світі.

Тепер часи перемирилися. Звичай писання новорічних статей залишено коли не зовсім, то в значній мірі. Залишено через те, що охоти і бажання читати оптимістичні новорічні прогнози і обіцянки наближення царства небесного стає що-далі, все менше. В наші часи, часи все нових винаходів отруйливих газів і все дальшого поширення ідеї концентраційного табору, як найбільш досконалого методу державного керування, новорічні оптимістичні прогнози можуть викликати тільки усмішку. Отже не буде гріхом, коли ми в новорічному огляді не скажемо ані слова про ті приємні і рожеві перспективи, які ніби нас чекають в майбутньому році. Як і завжди, ми його присвятили аналізу і розгляду фактів і подій совітського життя. Мова фактів є більш проречиста та красномовна при всяких обставинах і за кожних умов. А спеціально за наших часів.

* * *

В таборі тих, що панують на Україні, в червоній Москві, оптимістичний новорічний настрій не лише на новий рік, а на протязі всіх 365 днів кожного року є єдиним дозволеним і допустимим для кожного, хто не хоче, щоб його уважали за ухилника. При цьому існуючому модусі для кожного дня можна уявити собі, до яких меж буде доведений оптимізм в новорічних совітських оглядах. Справді, адже-ж саме перед новим роком закінчилася подорож Літвінова до Сполучених Держав, яка привела до нав'язання дипломатичних зносин між заоканською республікою і ССРСР, мало місце перебування совітського нарком в Римі і його приятельські розмови з Мусоліні, відбулася в минулому році поїздка Еріо до ССРСР, яка привела ліонського мера хоч до трохи записаного, але через те ще більш жагучого заохання в ССРСР. Європейські і не-європейські держави одна за одною поспішають нав'язувати з ССРСР найтісніші зносини, виявляють охоту підписувати з нею всякого роду пакти. При цих успіхах на фронті закордонної політики, не менші успіхи на фронті внутрішньому: блискуче закінчений перший рік другої п'ятилітки, рекордний урожай, який в протилежність до урожаїв старого режиму є результатом не так сприятливих природних умов, як наслідком геніяльної в своїй передбачливості політики товариша Сталіна; ліквідація на протязі всього десяти місяців Постишевим українського прориву і забезпечення невід'ємності УССР від великого союзу пролетарських республік. Адже-ж з усіх цих фактів, які ми подаємо в офіційному для них засвоєному формулюванні, навіть при найменшій публіцистичній вправленості можна створити образ, в якому розміри продукції оптимізму буде не лише виконано на всі заплановані 100 відс., але й перевиконано. Ми в цьому не сумніваємося. Проте думаємо ми, що якість цієї продукції буде такою, якою загалом є якість совітських виробів: вона при колосальному відсотковій браку буде на загал значно нижчою середньої норми.

* * *

Спинимось окремо на тих фактах, які викликають і будуть, очевидно, викликати в совітських колах захвати непогамованого оптимізму: Успіхи на полі закордонної політики. Чи можна надавати більшу вагу і більше значіння ефективним повідомленням про подорож Літвінова до Вашингтону і Риму, як рівно-ж низці совітофільських заяв політичних діячів по різних європейських державах? Не підлягає жадному сумніву, що стоять всі ці факти в зв'язку не з зростом визнання серед світових політичних чинників значіння і сили ССРСР, перейняття їх свідомістю про певність і твердість пануючого там режиму, а перш за все є вони результатом загальної міжнародної ситуації. Що далі, то виразніше виявляється глибока криза, яку переживає Ліга Націй, все ясніше

Проте безумовно найгірше з тими досягненнями, які мали минулого року совіти на українському відтинкові свого фронту. Успіхи тут мирного совітського будівництва Постишев і Косьор у своїх промовах на пленумі ЦК КП(б) У подають зовсім таки в стилі звідомлень про військові події; вони обраховуються, — коли не рахувати самогубств Скрипника і Хвильового і не брати до уваги, що ці совітські достойники зовсім не подають даних про ростріляних, висланих і заарештованих, — в десятках тисячах виключених з партії, тисячах звільнених із служби, сотках знятих з посад. Розуміється, що ці дані можуть свідчити про належну організацію органів ППУ на Україні, коли особливо мати на увазі ті величезні розміри, які проявила, судячи по авторитетних заявах правителів України, націоналістична робота. Адже-ж виявлялася вона з ускладненні правопису, в складанні термінології і словників, в театрі, в організації школи і шкільних установ, в будові науково-дослідницької роботи, в саботажі хлібозаготівель і колективізації, в опануванні націоналістичними ухильниками окремих клітин цілого ряду комісаріатів.

Але в кожному разі подібні звідомлення і заяви не можуть справити вражіння про поступ і розвиток мирної будівничої роботи на Україні.

Коли совітські достойники з комісаріату закордонних справ вояжують тепер по Європі й Америці, їм, розуміється, всяких неділікатних питань не ставлять — того не дозволяє дипломатична ввічливість; через те їм не доводиться давати роз'яснень і пояснень з приводу всіх їхніх досягнень і перемог на внутрішньому фронті, з окрема на його українському відтинкові. Але ці всі їх перемоги і досягнення, безумовно, беруться на обрахунок. Через те й маємо такий дивний і незрозумілий на перший погляд образ: минулий рік, який був роком активізації міжнародних зносин ССРСР, був тако-ж роком, коли почали виникати розмови і переспра-ви про поділ впливів в ССРСР і про поділ самого ССРСР.

На разі пленум ЦК КП(б)У мав можливість ще ствердити, що УССРСР продовжує лишатися невід'ємною частиною великої спілки пролетарських республік. Але є характеристичним, що совітські чинники через щось визнали теперішній момент, коли міжнародне значіння і сила ССРСР, на їх думку, виресли до небувалих розмірів, — відповідним, щоби робити такі заяви. Невже-ж керуючі совітські чинники починають сумніватися в своїй силі і ставитися серйозно до розмов про можливості і потребу розділу і ліквідації ССРСР? Адже-ж це є колосальним і непростимим ухилом від генеральної лінії оптимізму, якого до цього часу додержуванс так твердо і непохитно.

В. С.

Купуйте білети Французької Національної Лотереї разом з Бібліотекою

Заявляємо українців — прихильників Бібліотеки ім. С. Петлюри до гуртової купівлі білетів Франц. Національної Лотереї. Половина виграю — на користь Бібліотеки, а половина поділиться між спільниками. На першу сотню фр. зложилося 13 осіб і куплено білета VII «траншу» серії X No 24783. На другу сотню фр. зложилися 21 особа і куплено білет VIII «траншу» серії S No 07609. На купівлю слідуячого білету вже вплинуло 80 фр.

Просимо тако-ж тих, кому доля всіміхнеться при лотереї, не забути про Бібліотеку та її великі потреби.

Ген. О. Удовиченко. Ів. Рудичів.

Хроніка

З життя укр. еміграції.

У Франції

— 5-ий черговий з'їзд Т-ва б. Вояків Армії УНР у Франції. 30-31 грудня м. р. в Парижі відбувся 5-ий черговий з'їзд Т-ва б. Вояків Армії УНР у Франції. В суботу по обіді з'їзд почався молебном, що його відслужив протоієрей І. Бриндзан, сказавши перед тим коротке пастирське слово. Після молебна промовляли: голова Т-ва ген. О. Удовиченко, в імені уряду УНР — проф. О. Шульгин, голова Мсії УНР у Франції, п. Жак Деляш — генеральний секретарь Французької Національної Федерації Комбатантів, до якої афілійовано Т-во, п. Карев — представник «Ліги Відродження Дону», та інші. По вечері розпочалася ділова частина з'їзду. В неділю зранку — продовження з'їзду а о 11 год. на могилі Головного Отамана відбулася церемонія покладення вінка та коронок літія. Вінок було покладено сотн. Руденком, делегатом з Кнютанжа-Альгранжа, та п. Щербак, делегатом з Оден-ле-Тішу. О 12-30 відбулася церемонія на площі Етуаль, де учасники з'їзду поклали вінок на могилу Невідомого Французького Вояка. Вінок поклали голова Т-ва ген. О. Удовиченко та полк. Тараруля, делегат з Шалету. На церемоніях були прапори: Французької Федерації, Т-ва б. Вояків Армії УНР у Франції, філії в Шалеті, філії в Оден-ле-Тіші та філії в Альгранжі.

По обіді з'їзд було продовжено і закінчено біля 8-ої год.

О 10 год. в салі Т-ва Бельгійського Інвалідів відбулася вечірка-концерт, дана Т-вом з нагоди 5-го з'їзду. Після багатого концертного

відділу були танці до ранку. Повний звіт про перебіг з'їзду буде подано в наступному числі «Тризуба».

— В Українській Бібліотеці ім. С. Петлюри в Парижі Рада Бібліотеки має влаштувати прилюдне засідання, присвячене пам'яті покійного В. Леонтовича. З докладом виступить проф. О. Шульгин.

— В. Прокопович подарував Бібліотеці колекцію гербів українських гетьманів. Гербів ті, — П. Конашевича Сагайдачного, Богдана Хмельницького, І. Виговського, Юрія Хмельницького, І. Брюховецького, П. Дорошенка, Д. Многогрішного, М. Ханенка, І. Самойловича, І. Мазепи, І. Скоропадського, П. Полуботка, Д. Апостола і К. Розумовського, — взято з дуже рідкого видання «Гербы Малороссійских Гетмановъ». Книжку ту — рисунки нашого славного графіна Г. Нарбута — видав року 1915 в Петербурзі відомий геральдист М. Троицький. Вийшло її з друкарні тільки 50 примірників і тому вони являються бібліографічним раритетом. Репродукції гербів, художнє виконання українським фотографом у Парижі С. Безуглим, творять собою відповідний додаток до серії портретів наших гетьманів, що її посідає наша Бібліотека.

— В роковині смерти св. пам. Миколи Шульгина відправлено було 28 грудня м. р. панахиду в Українській Православній Церкві в Парижі.

У Польщі

— З життя Українського Наукового Інституту у Варшаві

Подасмо тези реферату проф. інж. І. Шовгенова на тему: «Водне господарство в басейні Дніпра на Україні (Дніпрогес і Великий Дніпро)», який відбувся 19 грудня 1933 р. на публічних зборах Економічного Семінара.

1. Регулювання дніпровських порогів з використанням на них гідравличної енергії було поставлено на чергу дня ще в 1916 році, коли був затверджений 2-х-гребельний проєкт інж. Розова. В 1918 році український уряд приступив був до виконання цього проєкту. Одногогребельний варіант інж. Александрова, виконаний в роках 1927-1933, дає певні вигоди що-до кількості гідравличної енергії, але разом з тим певні утруднення для судноплавства нижче шлюза, більше затоплення земель і більшу небезпеку від маларії.

2. Судоплавний стан Дніпра вище Дніпропетровського й нижче Запорозької греблі став гіршим, ніж був до 1918 року; річна флота зменшилась, вантажообіг не досягає цифри 1913 року; відбудова водного транспорту йде дуже повільним темпом. З цих причин праця Запорозького шлюзу далеко ще не досягає проєктованої.

3. Потужність дніпровської гідроелектричної станції є на разі в де-кільки разів більшою від запотрібування існуючих навколо підприємств; але електрифікація України розвивається швидким темпом і тому можливо припускати, що після збудування нових заводів Дніпрокомбінату та після з'єднання лінією передавання струму Дніпрогесу з Донецьким басейном електрична енергія «Дніпрогесу» буде між підприємствами на протязі другої п'ятилітки розміщена без огляду на собівартість кіловат-години.

4. Собівартість однієї кіловат-години струму 0,4-0,6 коп., що була прийнята в проєкті за підставу всіх дальших обчислень та для будування нових заводів, буде в дійсності вищою, а саме: в перший період праці станції до 10 коп. за квт-год., а при повному

завантаженні її—до 1,5 коп. При такій ціні енергії всі попередні економічні передбачення не являються реальними.

5. Меліорація земель в басейні Дніпра на Україні йшла значно повільнішим темпом, ніж то передбачалося планом першої п'ятилітки.

6. Гідротехнічні й інші роботи, виконані на Дніпрі біля Запоріжжя, можуть дати належний ефект тільки після розбудови всього Дніпра та його головних допливів і з'єднання Дніпра з іншими річками, себ-то, після створення «Великого Дніпра». Ідея ця повстала ще до війни, причому багато поважних проєктів, спрямованих до створення «Великого Дніпра» було вже розроблено, як, наприклад, проєкти водних шляхів Дніпро—Західня Двина (Херсон—Данциг), Самара—Дінець і др.

7. Створення «Великого Дніпра» при сучаснім катастрофічнім стані водних шляхів і флоти Дніпровського басейну вимагає великих капіталів, а крім того, — систематичної упертої праці на протязі довшого часу. Регуляція Дніпра і допливів його не має вже такого показового характеру, як «Дніпрогес». Приймаючи все це під увагу, а крім того політичні труднощі совітської влади на Сході, не можна сподіватися реалізації наміченої розбудови «Великого Дніпра» на протязі другої і навіть третьої п'ятиліт і. Неув'язка-ж на довші роки Дніпровських споруджень з загальним станом водного господарства в басейні Дніпра тягне за собою нерентовність цілого підприємства та нові податкові обтяження для населення України.

8. Виконані на Дніпрі спорудження належить без сумніву віднести до грандіозних інженерних робіт, але все-ж таки не можна їх уважати за якесь чудо, що виникло й завершилося тільки завдяки умовам совітського ладу. Подібні, а то ще й більші, роботи було вже виконано і виконуються зараз в інших країнах, що мають різні політичні устрої.

— Р е ф е р а т п р о ф . М .

Кордуби. 15 грудня м. р. в Інституті Досліджень Національних Справ у Варшаві відбулося зібрання, на якому проф. Варшавського Університету М. Кордуба зачитав реферат на тему — Польсько-українські відносини в X-XIII віках».

— Союз Українок-Емігранток у Варшаві урочисто вшанував пам'ять Лесі Українки, влаштуовуючи академію. 17 грудня м. р.

Програм академії складався з реферату п. Н. Холодної, декламацій і концерту новоповсталого при Союзі жіночого хору під керуванням п. Ольги Стефанівни.

— В Клубі «Прометей» у Варшаві 14 грудня м. р. відбулася академія, присвячена св. пам'яті Т. Голуковці.

— В корпорації «Запорожжа» у Варшаві відбулися такі реферати: інж. Є. Маланюка — «Шевченко і слов'янофільство»; проф. О. Лотоцького — «Організації українського студентства в дореволюційну добу».

— Українська школа при Головній Управі УЦК. Згідно з бажаннями, висловленими в постанові зборів батьків, що відбулися 21 жовтня м. р., при Головній Управі УЦК відкрито українську школу для дітей українських емігрантів, яка розпочала науку 3 листопада.

До школи записалося 18 дітей. Цифра ця далеко не охоплює всіх українських дітей у Варшаві. 14 грудня Батьківський Комітет школи разом з Головною Управою УЦК звернувся з відозвою до українських емігрантів, перебуваючих у Варшаві, в якій закликає всіх послати своїх дітей до української школи, в якій діти, під належною опікою, зможуть одержати національне виховання.

Навчання в школі провадить п. др. А. Савицька. До президії Батьківського Комітету входять — полк. М. Янчевський, голова, — полк. М. Слива, скарбник, п. В. Лавриненко, секретарь.

Навчання провадиться в помеш-

канні Головної Управи УЦК увечері.

В Чехословаччині.

— Музей Визвольної Боротьби України. Архів українського письменства при Музеї. У відділі рукописів Музею зібралася вже досить значна кількість рукописів українських письменників і поетів як живих, так і покійних. Між ними є автографи: Б. Лепкого, К. Гриневичевої, О. Маковей, О. Олеся, Юр. Липи, Юр. Дарагана, Л. Мосендза, М. Чирського й баг. інших. Виявилася потреба виділити їх в окрему збірку та зайнятися доповненням її. Ця збірка заповідає розростися в архів українського письменства, що в майбутньому буде дуже важним джерелом для наших істориків. В цілях комплектування цієї збірки Музей звертається до всіх українських письменників і поетів як в краю, так особливо на еміграції, з проханням передавати до цієї збірки рукописи їхніх творів. Музей звертається тако-ж до редакцій українських літературних органів з проханням жертвувати Музеєві для цієї збірки редакційні архиви.

— Розвиток діяльності Українського Технічно-Господарського Інституту неозаочного навчання (УТГІ) в Подєбрадах. Опираючись виключно на українські національні фонди, а то — на внески (такси) п. п. студентів і курсантів та субвенцію Товариства Прихильників Української Господарської Академії, УТГІ за перший рік своєї чинності розгорнув вельми поважну культурно-освітню працю позаочною (кореспонденційною) метою навчання.

В сучасний мент в УТГІ працює біля 50 лекторів, що виготовляють підручники, контролюють відповіді студентів і курсантів, дають їм пояснення та вказівки навчального характеру на їх запити. Крім того, в УТГІ працює біля 15 технічних співробітників.

Цілком нормально працює Економічно-Кооперативний відділ УТГІ (чотирихлітній) та наступні вузкі фахові курси: чужих мов (англ., франц., нім.), бухгалтерії, пасічництва, оброблення шкіри, практичної фотографії, радіотехники, практичного миловарства. Підготовляються до відкриття: ширші курси бухгалтерії, громадської (суспільної) агрономії, контроль-асистенські, для дошколювання молочарів, птахівництва, олійництва, цеглярства, землемірства та матуральні.

Крім того, при УГА проводяться широко заложені курси Українознавства (трисеместрові). Секретаріат УТГІ випустив новий — генеральний цінник позаочних курсів та підручників до них, в якому вказані керівники студій, назви курсів, автори й назви підручників, ціни навчання (з керівництвом лекторів і підручником), ціни самих підручників (без керівництва лекторів). Цінник цей охоплює біля 45 курсів і біля 50 підручників, що суть поважним вкладом в скарбницю української культури. Впис студентів та курсантів продовжується. Цінник та проспекти висилаються всім, хто того забажає, — безплатно. Звертається на адресу: *Ukrajinsky Technicko-Hospodarsky Institut pri Ukrajinskej Akademie, Podébrady, Tchecoslovaquie.*

— **Позаочні курси пасічництва.** Вже розпочались позаочні курси пасічництва при Українській Господарській Академії в Подєбрадах. Курси мають за завдання поглибити знання пасічників і підготувати їх до раціонального провадження пасічничої господарки. До викладів запрошені найліпші українські фахівці з царини пасічництва. Навчання й підручник коштують 70 корон чеських. Для бажаних будуть організовані практичні вправи в Галичині й Чехословаччині. По закінченні курсів слухачам будуть видані належні свідоцтва. 15 грудня м. р. вийшли з друку і розсилаються 1 та 2 лекції з пасічництва. Уміщено

в них розділ «Українське пасічництво та його значіння»; написав його лектор Української Господарської Академії інж.-агр. М. Сочинський. Слідом мають вийти ще лекції 3 та 4. В третій лекції має міститися розділ «Анатомія та фізіологія бджіл», написаний д-ром Л. Гуменюком (Свалява), а в четвертій — «Походження бджіл, раси бджіл, спадковість у бджіл», написаний д-ром Іваном Драбатим (Берлін). Виготовлення й випуск лекцій розроховано на 6 місяців. Запис слухачів продовжується. За детальними проспектами звертатися на адресу: *Ukrajinska Hospodarska akademie v C. S. R. Lazné Podébrady, Zamek. Tchecoslovaquie*, або в Польщі до Товариства «Сільський Господар» — Львів, Ринок 10.

Лист із Москви.

Давно не писали, бо з нами трапилася пригода. Після приїзду Постишева, на Україні почали хапати й вивозити світ-за-очі всіх, хто так чи інакше не подобається московській ПІУ. Ото-ж і нас раптом вивезли до Москви: посадили до свинячих вагонів і сказали, що буде там робити те, що скажуть.

Привезли до Москви й здали в ПІУ, яка нас оддає в оренду на роботи — на заводи або на будівництво». Грошики, нами зароблені, бере собі, а нас годує гірше за звірів.

Холод тут собачий, а ми вдягнуті як у живих. Батько Н здається, не витримають, бо вони вже старі; все стогнуть та лають прокляту Москву. Де-кому рідня присилає гроші, але большевики цих грошей не видають, як висланим з України. Одним словом, гірше, як є, то вже, мабуть, не буде. Як тепер не вмеремо, то ще доживемо до того, як будуть бити большевиків. Вже хто-хто, а ми так, як не буде зброї, зубами будемо їх гризти. Таких, як ми, тут багато; стогін стоїть від них. Була арештанська царська влада, але такої соромницької, як ПІУ, то, мабуть, ніде ще не було.

Дере вона селянам і робітникам не тільки всі шкіри, але й все м'ясо, і ще горло затикає, щоб не кричали».

Сестра Віліку умерла в Н з голоду. Де не знаємо де. Дуже складається на те, що його те-ж ханнули і нудись вислали. Не пиши нам нічого, крім живий та здоровий», бо як щось наліпеш не те, то нас можуть післати й до штабу Духоніна...

Україніка в бельгійській пресі.

«Le Messager de la Paix» і «Le Progrès» умістили 5. IX. 1933 статей і про голод на Україні.

La Metropole, Антверпен, 7. IX умістила «Лист із Праги», в якому згадується про Закарпаття.

Vers l'Avenir, Намюр, 13. IX умістила статтю сенатора, б. міністра Сегерса «Привіт Польщі» з приводу ювілею чину короля Я. Собеського під Віднем. В своїй історичній передмові автор часто згадує про Україну й її землі, війни з татарами та «повернення Польщі двох третин України». 19. IX — замітка про протиголодову акцію на конгресі меншостей в Берні. 22. IX — за «Le Matin» декларація з приводу невизнання большевиками голоду в Україні.

La Dernière Heure, Брюссель, 19 і 20. IX — допис кореспондента про конгрес меншостей в Берні. Автор, між іншим, торкається противоголодової акції та наводить розмову з якимсь «темним» (!) українським делегатом, що заявляв йому, що справа голоду в Україні не належить до компетенції цього конгресу і що взагалі треба б було призначити Німеччині зону впливів на Україні. Далі автор обговорює українську проблему з малим знанням справи.

La Gazette du Centre 30. IX подала замітку про голод на Україні і протиголодову акцію в Лізі Націй, наводячи меморандум б. міністра УНР п. Токаржевського-Карашевича.

La Gazette de Charleroi 26. IX містить «Лист із Італії», в якому автор наводить відомий допис про українську справу, що був ко-

лись надрукований в Le Temps. Le Courrier de l'Escout 13.

IX дає статтю про голод і акцію кардинала Інїпера. 24. IX — замітка про голод на Україні.

Le Drapeau Rouge, Брюссель, — бельгійський орган московських большевиків; 23. IX дає наглу статтю на тему про «неіснуючий» голод на Україні.

Le Peuple, Брюссель, — орган с.-д., 7. IX дає статтю про зміну закордонної політики СССР, в якій висловлює жаль, що Москва «покинула опіку над мільйонами поневолених Польщею українців».

Le Prolétaire та Le Travail — соціалістичні газети, 9. IX помістили статтю депутата Трокле, в якій автор подає кілька даних з нашого минулого й сучасного не без грубих помилок. Обговорює плани Розенберга щодо України та зводить українську справу більш-менш до німецької інтриги.

XX Siècle, Le Rappel, Le Journal de Liège. Les Nouvelles, La Libre Belgique, L'Indépendance Belge, Pourquoi-Pas, La Gazette, La Meuse, La Terre — вмістили замітки й статті про голод на Україні, глузуючи з п. Еріо.

(Далі буде).

Бібліографія.

— Українсько-Московська війна 1920 р. Частина перша. Оперативні документи штабу Армії Української Народної Республіки з передмовою і під редакцією генерала В. Сальського. Документи впорядкував генерал П. Шандрук (Праці Українського Наукового Інституту. Том XV, серія історична, книга 2). Варшава 1933. ст. III+403+10 схем; ін 8.

За недовгий ще порівнюючий час свого існування Український Науковий Інститут у Варшаві встиг розвинути велику видавничу діяльність, яка, безперечно, ставить його на одне з перших місць серед наших наукових установ. В серіях — історичній, філологічній, правничій, економічній, статистичній, до яких треба додати ще серії мемуарів та

підручників — з'явилася вже ціла низка цінних книжок. Доволі глянути на реєстр видань Інституту, щоб скласти собі уяву про їх кількість і різноманітність, але тільки безпосереднє ознайомлення з ними дозволяє зрозуміти, яку владку роблять вони в нашу культурну скарбницю.

Останнє видання Інституту, що його назву виписано вище, допіру побачило світ. Завданням книжки було найповніше зібрати, впорядкувати та, впорядкувавши, заховати документи з нашої боротьби», а разом з тим заохотити окремих осіб до дальшого збирання, подати приклад окремим частинам нашого війська до видання своїх матеріалів, і подати нарешті оперативні накази, а тако-ж оперативні та розвідні звіти штабу армії до загального відомства, зробити їх приступними для дослідників.

Видавці те завдання виконали. В результаті довгої праці маємо солідно виданий том, де матеріяли подано з додержанням вимог наукових — в точному тексті з необхідними зазначеннями. Старанно виконано схеми і стислі вступи до кожного розділу, що подають короткий нарис загальної воєнної ситуації та перебіг самої операції», покажчики імен, частин і одиниць та географичних назв значно полегшують користання матеріялами. Подано тако-ж на прикінці книжки зміст мовами, крім української, польської та французької. Добре було б, на нашу думку, коли б додано було до того коротке резюме французьке з передмови та вступи до окремих розділів: це б сприяло легшому ознайомленню чужинців з одним із цікавих моментів нашої воєнної історії.

Бага такої книжки, яка подає з першого джерела автентичний матеріял, що освітлює один з

найважніших етапів останньої збройної боротьби за нашу державність, ясна сама собою. Вже саме збереження для молодших поколінь цих документів, писаних часто на лихому папері, олівцем під копірку і задалегідь вже може засуджених невдовзі на знищення цілковите, — безперечно заслуга перед нашим минулим і майбутнім. Книжка та потрібна кожному військовому, який займається дослідями про організацію і чини нашої збройної сили, кожному історикові, який досліджуватиме перебіг війни за визволення і державність України.

За книжку цю належить велика і щира подяка Українському Науковому Інституту, заходами якого з'явилася друком, генералові С. Стахевичеві, — шефові Військово-Історичного Бюро Річи Посполитої Польської, що допоміг її появі в світ, редакторів генералові В. Сальському та впорядчиком документів генералові П. Шандрукові.

Спасибі скажуть впорядчикам та видавцям книжки і сучасники і наші наступники: видання цієї книжки має значіння історичне.
В. П.

Подяка пані Ю. Леонтовичеві.

Юлія Володимирівна Леонтовичева просить нас переказати оцим способом її щирю подяку всім установам і особам, які відгукнулися на її тяжку втрату словом співчуття і потіхи.

Збірка для родини померлого Омельяна Маломужа.

Від п. М. Кучерявенкової — 25 фр., І. Р. — 20 фр., Р а з о м 45 фр., а з раніше зібраними — 205 фр., які передано по призначенню.

Од Редакції

З огляду на наші Різдвяні свята наступне число «Трибуна» вийде в неділю 21 січня.

Нові книжки й журнали.

— Рідна Мова, ч. 1, 1934. Зміст: І. Огієнко: Рятуймо нашу еміграцію від мовного винародовлення; лист до емігрантів в Америці й Канаді. Ф. Коківський: Українські письменники й рідна мова. Гр. Ільїнський: Походження українських слів: 13. Угавати «заспокоюватися». І. Огієнко: Походження різдвяних виразів. А. Княжинський: Дісприкметники української мови. І. Огієнко: Лемківський Бульвар, науково-педагогічна оцінка. Адвокат: Засмічення нашої правничої термінології. О. Виницький: Бігме. І. Огієнко: Історія української літературної мови: І. Літературна мова на українських землях IX — XI віків. Чистота й правильність української мови, відповідь на запитання наших читачів. Початкова Граматика української літературної мови. Мова наших видань. Ф. Коківський: Стара лемківська колядка; скорочення дієслів у лемківському говорі. о. А. Станканинець: Як сліпий просить милостині. Преса про «Рідну Мову». Два знімки з Київської Остромирової Євангелії 1056-1057 р. (Адреса «Рідної Мова»: Warszawa. ul. Stalowa 25 m. 10. Передплата річна 6 зл., чвертьрічна 1.60; за границею: в Європі 9 зл., поза Європою 2 долари).

— Вістник, місячник літератури, мистецтва, науки й громадського життя. Ч. 1. Річник II. Львів, січень 1934. Зміст: Є. Маланюк: Карпатський триптих; Б. Кравців, ***; І. Самчук: Гори говорять; М. Булгаков: Рік 1918; Л. Мосендз: Нівелір; Ю. Липа: Рідна мова й рідна мова; М. Маланюк: Вінець кінця; Я. Клен: Січень; Е. Ляхович: Як Англія побиває скруту; П. Коран: Забезпечення від ризика; Дм. Донцов: По трупах ілюзій; М. Л.: З пресового фільму; Бібліографія.

— Український Тиждень, ч. I (56), Прага, 1 січня 1934, рік вид. II. Перше число цієї тижневої газети, що вийшло вже не літографованим, а друком. Містить інформативні відомості з українського життя в Чехословаччині та важніші події з українського життя взагалі. (Адреса редакції: Londynska, 76, Praha XII, Tchécoslovaquie. Передплата в ЧСР на рік — кч. 48, місячно кч. 4, ціна окремого числа — 1 кч. Закордоном на рік — кч. 72, місячно кч. 6).

— Студентський Шлях, ч. 10-12, 1933 року. Містить велику статтю «Бій під Крутами», про яку можна сказати, що була б вона зовсім доброю, коли б не містила ще й «розбудовської» агітації. Містить журнал тако-ж ще інший, в більшості політично-агітаційний матеріал, що дуже слабо в'яжеться з його назвою.

— Biuletyn Polsko-Ukraiński, чч. 30-35. Містять, як завжди, самий різноманітний і цікавий матеріал, а, між иншим, — статтю п. З. Мазура про Григорія Сковороду, п. А. Бохенського — про «Укр. Мораса» (Ліпинського) й т. д.

Зміст.

На Свят Вечір, в суботу 6 січня 1934 року в Парижі — ст. 2. Борис Лазаревський. Шматочки минулого, XIX — ст. 3. І. Рудичів. По першій поросі — ст. 6. С. Нечай. На українських фермах у Франції — ст. 8. В. Перебийніс. Українська дитяча школа в Шалеті перед Різдом — ст. 12. І. Липовецький. П'ята сесія Українського Центрального Комітету у Польщі — ст. 14. Сторінка з минулого (Лист із Берліна) — ст. 17. В. С. З життя й політики — ст. 19. Хроніка. З життя української еміграції: У Франції — ст. 23. У Польщі — ст. 23. У Чехословаччині — ст. 25. Лист із Москви — ст. 26. Українік в бельгійській пресі — ст. 27. Бібліографія — ст. 27. Нові книжки й журнали — ст. 29.

Museum monumentorum ad Ucrainam liberandam spectantium

Українські емігранти!

Всі ви чули про Музей Визвольної Боротьби України в Празі. Знаєте, що ця установа зберігає пам'ятки нашої боротьби за державність, врятовує від загибелі наші національні реліквії. За вісім літ свого існування Музей зібрав багаті скарби великого історичного значіння. Вони проречисто свідчать про наші державні змагання й наші права на самостійне життя, вони підсилюють і креплять нас у боротьбі за власну хату на землі й служать пам'яті тих, хто в цю боротьбу вклав, що мав найдорожчого. Ці матеріали снажують потомним поколінням про боротьбу й жертви батьків; навчають їх цінити й поважати тих, хто працював для України й життя своє віддав для її майбутнього; ці пам'ятки вкажуть їм тако-ж і на помилки минулого та остережуть перед повторюванням їх.

Музей Визвольної Боротьби України зібрав багаті матеріали збройної боротьби, пам'ятки нашого державного будівництва, української дипломатичної служби й зносин з чужими державами, нашої культурної праці й розвитку наших успіхів на полі мистецькому, численні пам'ятки окремих діячів і т. д. Треба знати Музей Визвольної Боротьби України, треба бачити всі ті скарби, що їх він уже змістив у собі, треба знати ролю подібних установ у інших народів (напр., польського закладу в швейцарському Раперсвілі), — щоб збагнути все значіння Музею Визвольної Боротьби України для нашого майбутнього.

Українські емігранти! Чи знаєте ви тако-ж і про те, що ця наша національна установа ще й досі не має власної домівки й міститься в кількох найнятих, тісних і вже до краю виповнених помешканнях; що велику частину музейних матеріялів доводиться тримати нерозпакованими на складах? Чи знаєте ви, що для збереження цих матеріялів та для належного їх використання, а тако-ж для того, щоб Музей міг і далі розвиватися та повнити своє національне призначіння, він потрібує відповідного приміщення? Чи знаєте ви, що вже розпочата праця біля збудовання власної домівки Музею Визвольної Боротьби України — Українського Дому в Празі? Й що для здійснення цього, для докінчення розпочатої справи потрібна ваша, українські емігранти, допомога? По неї оце й звертається до вас з своїм закликом Музей Визвольної Боротьби України.

Всі ми свідомі тяжкого становища українських вигнанців на чужині, особливо при сучасній кризі, безробітті й матеріяльній скруті взагалі. Знаємо, що кожен емігрант болісно переживає тепер нещастя своїх близьких і цілою голодуючої України, з усіх сил стараючись полегчити їхні муки. Знаємо тако-ж, що при всій своїй незабезпеченості українська еміграція має багато обов'язків та праці в своїх еміграційних організаціях і щедро піддержує наше національне життя. Знаємо все це і все-ж рішаємося звернутись до вас з оцим закликом.

Українські емігранти! З почину еміграції повстав у Празі Музей Визвольної Боротьби України, засобами еміграції утримувався й працює еміграції розвинувся він до значіння всеукраїнської національної установи. Ми-ж маємо подбати й про його майбутнє... Земляки з рідних земель нам безперечно допоможуть.

Наша визвольна боротьба досі провадилася в значній мірі на еміграції або була зв'язана з еміграцією. Почалося це ще до війни, продовжилося в часі війни й особливо розвинулося в останніх літах. На чужині працювали наші полонені, тут творили вони перші дивізії українського війська; на еміграцію змушена була відійти наша лицарська армія, тут працюють наші урядові установи, політики, партії; на еміграції вибудували ми своє високе шкільництво, тут відбуваються наукові з'їзди; на еміграції зазнала світової слави наша пісня й наше мистецтво; на еміграції видали ми мільйони українських книг, втворили

пресу, свої організації, зв'язки з чужинцями й усе потрібне для культурного життя. На еміграції вчилися ми, використовуючи чужий досвід і власні помилки. На еміграції поховали ми багатьох наших діячів і будителів та ще більше наших «Невідомих» — яким Бог не судив того щастя, щоб закінчити життя в своїй хаті й мати домовину в рідній землі... Монументом для них має служити Музей Визвольної Боротьби України. Його вибудовання є справою всіх, усього українського громадянства, цілї нації нашої... Але в першу чергу це справа ваша, українські емігранти, бо для вас є чужою байдужість, бо для вас призначено долею працювати й боротись не тільки за себе, а й за тих, у кого руки в кайданах і хто сьогодні не може не тільки будувати, а навіть і жити.

І ви відізнаєтеся на цей заклик і — з того останнього, в потї чола заробленого — принесете цеглину до цеглини на спільну національну справу. Вибудований з ваших пожертв Музей Визвольної Боротьби України стане несокрушимою твердиною українства в Західній Європі. Ваша жертвеність запалить серця всіх українців, викличе пошану чужинців і сповнить гордошами наших нащадків.

Хайже спільними силами всього українського громадянства повстане Український Дім у Празі, як монумент героїчної боротьби українського народу за свою незалежність!

Нехай кожен вкладе свою цеглину в його будівлю!

Жертуйте всі, хто скільки може!

Пожертви надсилати на адресу директора Музею ВБУ:

Prof. D. Antonovyc, P r a h a-Nusle, 245. Czechoslovakia.

В Чехословаччині краще посилати просто на поштовеkonto Музею: 80940 Прага.

З а к л и к

В різних українських часописах писалося про українців у Югославії, де, як відомо, в більшій кількості живуть наші селяне-виселенці, розкидані по малих оселях по Боснії і Славонії. Серед спеціальних життєвих умов носіями живого народнього слова і майже одиницями працівниками на Христовій і народній ниві являються кілька українських священників, яким доводиться працювати у невимовно складних і тяжких обставинах.

Українська парафія в Югославії це не наше село з церквою і школою; це маленькі оселі по кількох родин, віддалені від себе часом по кілька кілометрів. То-ж наших священників з правом можемо назвати апостолами-місіонерами, і їхньою заслугою є, що українські острови серед чужого моря не зникли, а вдержалися. З подивом читаємо листи, які приходять до нас від українських селян, — скільки в них національної свідомости і любови до свого, до рідного.

«Українське Товариство Просвіти» в Загребі, яке поставило собі за ціль об'єднати українців у Югославії та вести між ними культурно-освітню працю, знаходиться в дуже скрутному матеріальному становищі, і з своїх звичайних прибутків не в силі спровадити з краю і з-закордону українські видання для роздачі між українськими виселенцями. Головний наш прибуток — це мінімальні членські вкладки, які ледве покривають видатки на пересилку часописів та книжок на провінцію.

Майже кожного дня надходять до нас листи з проханням про українські книжки й часописи. Це є, безумовно, додатнім явищем, і нашим обов'язком є цей рух піддержати та подбати, щоб друковане українське слово дійшло до кожної хати українських виселенців у Югославії.

Одначе брак фондів, з одного боку, та девізові заборони, з другого, не дозволяють нам на закупку більшої кількості книжок, букварів та журналів для роздачі між нашими виселенцями. Тому звертаємося до українського громадянства, до українських культурних установ, до українських видавництв з уклінним проханням бодай про одноразовий дар

в книжках та журналах, які ми розділимо між нашими виселенцями. Сподіваємося, що між ними згодом знайдуться й охочі стати переділадниками.

Особливо-ж просимо українську дітвору в краю і за океаном не нищити українських букварів і читанок, а пересилати їх для українських дітей в Югославії, які не то що не мають своєї рідної школи, але багато з них і не бачило ще наших дитячих видань.

Українці! Українські діти! Зробіть різдвяний або новорічний дар для українського виселенця і його родини в Югославії.

Не просимо грошей, тільки українського друкованого слова, якого багато нищиться по українських установах, домах, але яке тут ціниться на вагу золота.

Посилки прохаємо надсилати на адресу: Ukrajinsko Drustvo Prosvjete. Zagreb, Dalmatinska ul., No 16-III. Jugoslavie.

Красіві і закордонні часописи просимо передрукувати.

За Президію У. Т. Просвіти в Загребі В. Войтанівський, голова; М. Студчинин, писар.

Читайте брошуру видання Головної Еміграційної Ради —

ЄДИНИЙ ШЛЯХ

(через соборність нації та єдність партій до державної самостійности України).

Париж. 1933 року. Ціна 2 фр.

Брошура містить звернення Головної Еміграційної Ради до всіх українців і промову Головного Отамана Андрія Лівницького.

До набування в редакції «Тризуба».

УКРАЇНСЬКА КНИГАРНЯ ТЕОДОР САВУЛА У ВІДНІ

має на складі всі українські книжки, листівки, картини, мапи і укр. товариські значки. На бажання висилає свій великий ілюстрований каталог. Адресуйте:

Ukrainische Buchhandlung Theodor Sawula, Wien I. Kiemerg. 2.

Autriche.

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris-V
Tél. Danton 80-03.

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.

Редагус — Комітет.

Адміністратор: Іа. Косенко

Le Gérant: M-me Perdrizet.